

Освіта дітей з особливими потребами в умовах інклюзії: досвід Польщі

Анна КЛІМ-КЛІМАШЕВСЬКА,

доктор педагогічних наук, професор, Природничо-гуманітарний університет в м. Седльце (Польща)

На нинішньому етапі розвитку інклюзивної освіти залучення дітей з особливими освітніми потребами базується на чинній нормативно-правовій базі, що наповнює освітній компонент. У Республіці Польща з 1 вересня 2013 року діє Розпорядження Міністра Національної Освіти від 30 квітня 2013 року щодо надання та організації психолого-педагогічної допомоги в державних дитячих садках, школах та установах дітям і молоді з особливими освітніми потребами (Dz.U. 2013, poz. 532).

Діти і молодь з особливими освітніми потребами – це ті, в яких підтверджено спектр ускладнених симптомів, або відсутні можливості функціонування: рухового, сенсорного, пізнавального, комунікативного, емоційно-соціального або психічного, що впливають на якість життя та виконання соціальних ролей нині або в майбутньому.

Згідно з названим розпорядженням психолого-педагогічна допомога, що надається дитині в дитячому садку та учню в школі, базується на розумінні й задоволенні індивідуальних потреб розвитку та освіти особистості, а також виявленні її індивідуальних психофізичних потреб, що зумовлені: інвалідністю; соціальною дезадаптацією; загрозою соціальної дезадаптації; особливою обдарованістю; специфічними труднощами у навчанні; розладом мовної комунікації; хронічною хворобою; кризовими або травматичними ситуаціями; освітніми проблемами; занедбаністю в середовищі, що пов'язана з побутовими умовами дитини і її сім'ї, способом проведення вільного часу і соціальними контактами; адаптаційними труднощами, пов'язаними з культурними проблемами або зміною освітнього середовища, зокрема попереднім навчанням за кордоном.

Психолого-педагогічна допомога, що надається в дитячому садку та в школі батькам дітей і вчителям, передбачає їхню підтримку щодо виховних і освітніх проблем, а також щодо розвитку умінь і навичок з метою посилення ефективності психолого-педагогічного супроводу дітей. У дитячому садку і в школі вона надається безкоштовно. Її організатором є директор навчально-виховного закладу, а заняття проводять вчителі та вихователі, фахівці, які

реалізують завдання в галузі психолого-педагогічної допомоги, зокрема психологи, педагоги, логопеди, профконсультанти та педагогічні терапевти.

Психолого-педагогічна допомога передбачає співпрацю з:

- 1) батьками дітей та учнів;
- 2) психолого-педагогічними консультаціями, зокрема із спеціалізованими консультаційними пунктами;
- 3) установами з підвищення кваліфікації вчителів;
- 4) іншими дитячими садками, школами та установами;
- 5) неурядовими організаціями, а також іншими установами, завдання яких – сприяти вирішенню питань сім'ї, дітей та молоді.

У дитячому садку і в школі вона надається з ініціативи:

- учня;
- батьків учня;
- директора дитячого садка або школи;
- вчителя, вихователя виховної групи чи фахівця, який проводить заняття з дитиною;
- медсестри навчально-виховного закладу або шкільного гігієніста;
- консультаційного центру;
- асистента циганської освіти;
- помічника вчителя;
- соціального працівника;
- асистента сім'ї;
- судового куратора.

У дитячому садку психолого-педагогічна допомога надається під час роботи з дитиною у формі:

- 1) розвивальних занять;

2) спеціальних занять: корекційно-компенсаційних, логопедичних, соціотерапевтичних а також інших занять терапевтичного характеру;

3) рад і консультацій.

У школі психолого-педагогічна допомога надається під час роботи з учнем у формі:

1) терапевтичних класів;

2) розвивальних занять;

3) спеціальних занять (корекційно-компенсаційних, логопедичних, соціотерапевтичних, а також інших занять терапевтичного характеру);

4) навчально-виховних занять;

5) семінарів-практикумів;

6) рад і консультацій.

Батькам психолого-педагогічна допомога надається у формі порад, консультацій, семінарів-практикумів та навчальних семінарів.

Розвивальні заняття організуються для особливо обдарованих дітей і проводяться з використанням активних методів роботи. Кількість учасників занять не має бути більш як вісім. Їхня тривалість – 45 хвилин. Такі заняття проводять вчителі та вихователі виховних груп.

Корекційно-компенсаційні заняття організуються для дітей із порушеннями й відхиленнями у розвитку або зі специфічними труднощами в навчанні. Кількість учасників занять – не більш як п'ять. Вони тривають 60 хвилин. В окремих випадках допускається скорочення часу занять, із збереженням визначеного для дитини їх сумарного тижневого часу. Заняття проводять вчителі, вихователі виховних груп і фахівці, які мають відповідну кваліфікацію. Дитина залучається до корекційно-компенсаційних занять до того часу, доки не буде ліквідовано затримку в здобутті освітніх результатів згідно програмної основи дошкільного виховання або загального навчання для першого етапу освіти, усунуто розлади, що потребують надання дитині корекційно-компенсаційної допомоги.

Логопедичні заняття організуються для дітей з дефектами мови, які пов'язані з порушенням мовної комунікації, а також із ускладненням навчання. Кількість учасників занять не повинна бути більшою як чотири. Заняття триває 60 хвилин, в особливих випадках цей час коригується із збереженням встановленого для дитини сумарного тижневого часу. Логопедичні заняття проводять вчителі, вихователі виховних груп і фахівці з кваліфікаціями, відповідними для проведення цих занять. Дитина бере участь в логопедичних заняттях, доки не буде усунуто порушення та вади мови і досягнуто результатів на рівні програмної основи дошкільного виховання чи загального навчання для першого етапу освіти, або до пом'якшення чи ліквідації розладів, що стали причиною для надання дитині логопедичної допомоги.

Соціотерапевтичні заняття та інші заняття терапевтичного характеру організуються для учнів з дисфункціями й розладами, що ускладнюють соціальне функціонування. Кількість учасників

занять – не більш як десять, тривалістю 60 хвилин. В окремих випадках можливе скорочення цих занять за умов, збереження встановленого для дитини їх сумарного тижневого часу. Соціотерапевтичні заняття проводять вчителі, вихователі виховних груп і фахівці, які мають відповідну кваліфікацію. Дитина бере участь у соціотерапевтичних заняттях, доки не буде ліквідовано відсталість в освітній успішності, пов'язаної з програмною основою дошкільного виховання або загального навчання для першого етапу освіти, пом'якшення чи усунення розладів, що спричинили відвідування дитиною соціотерапевтичних занять.

Навчально-вирівнювальні заняття організуються для учнів із проблемами в навчанні, особливо щодо дотримання освітніх вимог, які становлять програмну основу загального навчання для певного етапу освіти. Кількість учасників занять не повинна перевищувати вісім. Навчально-вирівнювальні заняття тривають 45 хвилин. Їх проводять вчителі, вихователі виховних груп і фахівці з відповідною кваліфікацією. Дитина відвідує ці заняття, доки не буде ліквідовано відсталість у результатах освітньої успішності, пов'язаної з програмною основою дошкільного виховання або загального навчання для першого етапу освіти, або до пом'якшення чи ліквідації розладів, що зумовили причину охоплення дитини логопедичною допомогою.

Терапевтичні класи організуються для дітей, які мають спорідненні розлади, що потребують адаптації організації навчального процесу до їхніх особливих освітніх потреб, а також до тривалої спеціалізованої допомоги. Вони не відкриваються у спеціальних школах. Заняття проводять вчителі закладу згідно чинних навчальних програм з адаптацією методів і форм їх реалізації до індивідуальних потреб розвитку й освіти, а також психофізичних можливостей дітей. Кількість учнів у терапевтичному класі не перевищує 15. Вони організуються на початку навчального року. Ці класи, за згодою органу, що наглядає за школою, за наявності коштів, можуть відвідувати також учні іншої школи. Учень повинен надати довідку з консультації, в якій зазначено, що він потребує такої допомоги. Навчання учня в терапевтичному класі триває до ліквідації відсталості в освітній успішності, пов'язаної з програмною основою дошкільного виховання або загального навчання для першого етапу освіти, або до пом'якшення чи усунення розладів, які стали причиною надання дитині терапевтичної допомоги.

Навантаження годин окремих форм психологічно-педагогічної допомоги визначає директор дитячого садка або школи, зважаючи на години, які в поточному навчальному році можуть бути відведені на реалізацію цих форм навчання. Поради, консультації, семінари-практикуми та навчальні семінари проводять вчителі, вихователі виховних груп і фахівці.

Для того, щоб психологічно-педагогічна допомога була ефективною, потрібно спочатку вивчити

потреби дитини, а потім якнайкраще їх задовольнити, визначаючи такі форми підтримки, які забезпечать очікувані результати. Потреби дітей найчастіше ідентифікуються вчителями та спеціалістами під час роботи з ними, зокрема в ході занять. Однак, це не звільняє дитячий садок від обов'язку спостереження за дитиною з погляду її індивідуальних потреб, зумовлених специфікою конкретного соціуму.

Вчителі, вихователі виховних груп і фахівці в дитячому садку або школі вивчають індивідуальні вікові та освітні потреби, а також психофізичні можливості дітей, їхні захоплення і здібності. Це здійснюється в такий спосіб:

1) у дитячому садку – на основі педагогічного спостереження, метою якого є визначення у дітей симптомів ризику дислексії або дисграфії, особливих обдарувань; проведення аналізу з оцінювання готовності дитини до навчання у школі (дошкільний діагноз);

2) у школі – шляхом педагогічного спостереження під час поточної роботи з учнями, що має на меті визначення в них проблем у навчанні, зокрема ризику виявів специфічних труднощів або особливих обдарувань.

У випадку констатації, що дитина потребує психологічно-педагогічної допомоги, директор дитячого садка або школи збирає колектив учителів та фахівців, які аналізують рівень її знань та навичок, а також проблеми, що постають під час роботи з нею. Вони встановлюють діапазон підтримки, зважаючи на індивідуальні вікові та освітні потреби і психофізичні можливості дитини, зокрема особливі здібності.

Фахівці визначають форми, методи й термін надання підтримки з урахуванням вікових та індивідуальних потреб і психофізичних можливостей дитини та планують її індивідуальну освітню діяльність, враховуючи потреби, що були діагностовано в дитячому садку і впливають із висновків або психологічно-педагогічної аналізу. Директор дитячого садка на підставі рекомендацій колективу встановлює форми, методи й термін надання підтримки, а також навантаження щодо її реалізації, про що письмово інформує батьків дитини. Співпраця всіх учителів, які проводять заняття з такою дитиною, дає змогу розробити, прийняти й реалізувати змістовий і послідовний план навчальних дій.

Вчителі й фахівці, працюючи з дитиною з особливими потребами, зобов'язані на основі чинної навчальної програми розробити індивідуальну програму (освітньо-терапевтичну), яка враховує основні вимоги. Базою для розроблення цієї програми є багатопрофільне оцінювання життєдіяльності кожної дитини, що розглядається водночас оцінюванням освітнього прогресу дитини шляхом систематичного оновлення діагностики та порівняння її результатів.

Колективне планування вчителями і фахівцями, які проводять заняття, психологічно-педагогічної допомоги для дітей у дитячому садку, у тому числі

для дітей здібних, має бути підтверджено записом у картці індивідуальних потреб дитини. Картку прикріплюють до документації обстежень та додаткових дій. Після закінчення відвідування дитиною дитячого садка або школи і в разі її переведення в інший заклад батьки дитини отримують оригінал картки. У документації залишається копія картки.

Отже, актуальною проблемою інклюзивної освіти є розроблення особистісно орієнтованих педагогічних методів, що мають забезпечити успішне навчання всіх дітей, зокрема і дітей з розумовими та фізичними розладами. Пріоритетними напрямками такої роботи є сприяння соціальному, емоційному і когнітивному розвитку кожної дитини з тим, аби вона відчувала себе повноцінним учасником суспільного життя. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, обмін досвідом. Міжнародне співробітництво у сфері інклюзивної освіти сприяє інтеграції національної системи освіти в міжнародний освітній простір, організації освітніх і наукових обмінів, стажуванню та навчанню за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Анотації

Анна КЛИМ-КЛИМАСHEBСЬКА

Освіта дітей з особливими потребами в умовах інклюзії: досвід Польщі

У статті розглянуто питання організації та здійснення психолого-педагогічної допомоги дітям в системі інклюзивної освіти Польщі.

Ключові слова: інклюзивна освіта, психолого-педагогічна допомога.

Анна КЛИМ-КЛИМАСHEBСКА

Образование детей с особыми потребностями в условиях инклюзии: опыт Польши

В статье рассмотрены вопросы организации и осуществления психолого-педагогической помощи детям в системе инклюзивного образования Польши.

Ключевые слова: инклюзивное образование, психолого-педагогическая помощь.

Anna KLIM-KLIMASHEVSKA

Education of children with special needs in terms of inclusion: the experience of Poland

The article deals with the organization and implementation of psychological and educational assistance to children in inclusive education system in Poland.

Keywords: inclusive education, psychological and pedagogical assistance.